

TA'LIM MUASSASASI MENEJMENTI

Xolmaxmatova Dilfuza

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

xolmatovadilfuza@gmail.com

Annotasiya: Ushbu esseda ta'lim muassasasi menejmentining mazmuni, uning zamonaviy talablari, boshqaruv jarayonining asosiy tamoyillari hamda samaradorlikka ta'sir etuvchi omillar yoritiladi. Ta'lim menejmentining an'anaviy va innovatsion yondashuvlari solishtiriladi, rahbarning boshqaruv kompetensiyalari, pedagogik jamoa bilan ishlash uslublari, ta'lim sifatini nazorat qilish hamda strategik rejalashtirishning ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Ta'lim menejmenti, boshqaruv, rahbarlik kompetensiyasi, ta'lim sifati, strategik rejalashtirish, innovatsion boshqaruv, pedagogik jamoa, monitoring va baholash, tizimli yondashuv.

Kirish

Bugungi globallashtirish va raqobat kuchaygan davrda ta'lim tizimining roli tobora ortib bormoqda. Ta'lim muassasalari endilikda faqat bilim beruvchi emas, balki jamiyatning intellektual salohiyatini shakllantiruvchi strategik markaz sifatida qaralmoqda. Bunday sharoitda ta'lim muassasasini boshqarish — menejment jarayoni — yangicha fikr, zamonaviy yondashuv va yuqori darajadagi mas'uliyatni talab qiladi. Ta'lim muassasasi menejmenti nafaqat tashkilot faoliyatini yo'lga qo'yish, balki unda insoniy omillarni boshqarish, pedagogik jarayonni rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish hamda zamon talablari darajasida raqobatbardosh muhit yaratishni o'z ichiga oladi. Ta'lim muassasasi rahbarining boshqaruv mahorati, jamoa bilan ishlash uslubi, innovatsiyalarga bo'lgan munosabati va strategik qarorlar qabul qilish qobiliyati ta'lim sifati va muassasaning umumiy rivojlanish darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham ta'lim menejmenti bugungi kunning eng muhim ilmiy-amaliy yo'nalishlaridan biri sifatida keng o'rganilmoqda.

Asosiy qism

Ta'lim muassasasi menejmenti — bu ta'lim jarayonini tashkil etish, resurslarni boshqarish, jamoani yagona maqsad sari yo'naltirish, ta'lim sifatini nazorat qilish va rivojlantirishga xizmat qiluvchi tizimli faoliyatdir. Menejment jarayonida rahbar boshqaruvning barcha bosqichlarini — rejalashtirish, tashkil etish, motivatsiya, koordinatsiya va nazoratni samarali amalga oshirishi zarur. Ta'lim muassasasida

boshqaruvning asosiy maqsadi o'quvchilarga sifatli ta'lim berish, ularda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va kompetensiyalarni shakllantirish, o'qituvchilar uchun qulay ish muhiti yaratish hamda samarali ta'lim jarayonini yo'lga qo'yishdan iborat.. Ta'lim menejmentida zamonaviy yondashuvlar mavjud bo'lib, zamonaviy ta'lim boshqaruvi an'anaviy nazorat va buyruq asosidagi tizimdan farq qiladi. Bugungi kunda quyidagi yondashuvlar muhim hisoblanadi:

1. Innovatsion boshqaruv — yangi pedagogik texnologiyalar, raqamli ta'lim vositalarini joriy etish.

2. Jamoaviy boshqaruv — qarorlar qabul qilishda o'qituvchilar, ota-onalar va o'quvchilarning fikrini inobatga olish.

3. Tizimli yondashuv — ta'lim jarayonining barcha jihatlarini bir butun tizim sifatida ko'rib boshqarish.

4. Strategik rejalashtirish — uzoq muddatli maqsadlarni belgilash va ularga erishish yo'llarini ishlab chiqish. Shuningdek, zamonaviy rahbar o'z faoliyatida shaffoflik, ochiqlik, kreativlik va doimiy o'rganish tamoyillariga amal qilishi zarur. Ta'lim muassasasi rahbarining qancha boshqaruv kompetensiyalari mavjud. Rahbar ta'lim muassasasining yuragi hisoblanadi. Uning kasbiy kompetensiyalari muassasa rivojlanishining asosiy omillaridan biridir. Rahbarda quyidagi kompetensiyalar shakllangan bo'lishi lozim:

1. Liderlik — jamoani ruhlantira olish va ularni umumiy maqsad sari yetaklash.

2. Muloqot madaniyati — o'qituvchi, o'quvchi va ota-onalar bilan samarali aloqada bo'lish.

3. Tahliliy fikrlash — vaziyatni to'g'ri baholash va oqilona qaror qabul qilish.

4. Innovatsion tafakkur — yangiliklarni qo'llay olish va o'zgarishlarga moslashish.

5. Tizimli boshqaruv — jarayonlarni rejalashtirish, nazorat qilish va takomillashtirish. Bundan tashqari, rahbar konfliktlarni boshqarish, jamoani motivatsiyalash, sifat monitoringi va xalqaro tajribalardan foydalanish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi lozim. Ta'lim sifatini boshqarish ta'lim jarayonining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu jarayon quyidagilarni o'z ichiga oladi:

-o'quv jarayonini doimiy monitoring qilish;

-o'quvchilarning bilim darajasini baholash;

-o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini tahlil qilish;

-muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqish.

Ta'lim sifati oshishi o'qituvchilar malakasining yuksalishi, o'quvchilar muvaffaqiyati va muassasaning ijobiy imijiga xizmat qiladi. Ta'lim muassasasining muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi omillar turlichadir. Ta'lim muassasasining samarali faoliyatini

ta'minlovchi omillar ko'p bo'lib, ular quyidagilar bilan belgilanadi:

- malakali va fidoyi pedagoglar jamoasi;
- rahbarning kompetensiyali boshqaruvi;
- zamonaviy texnologiyalarni qo'llash;
- o'quv muhitining qulayligi;
- ota-onalar bilan hamkorlik;
- ta'lim jarayonining innovatsionligi.

Ayniqsa, jamoa ichida sog'lom psixologik muhit yaratish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli oshiradi. Ta'lim muassasasi menejmenti – bu ta'lim jarayonini samarali boshqarish, o'quv sifatini oshirish va muassasa oldiga qo'yilgan maqsadlarga erishishga qaratilgan kompleks faoliyat tizimidir. U rahbarlik, rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish va inson resurslarini boshqarish kabi muhim funksiyalarni o'z ichiga oladi.

Asosiy tamoyillari

Ta'lim menejmenti quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanadi:

Ilmiylik: Boshqaruv jarayonida ilmiy asoslangan metodlar va yondashuvlardan foydalanish.

Tizimlilik: Muassasani yagona, yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqish.

Ochiqlik va oshkoralik: Qabul qilinayotgan qarorlar va jarayonlar haqida jamoani xabardor qilish.

Demokratiklash: Boshqaruvda jamoa a'zolarining ishtirokini ta'minlash, pedagogik kengash faoliyatini rivojlantirish.

Shaxsga yo'naltirilganlik: Ta'lim-tarbiya jarayoni ishtirokchilarining ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olish. O'zbekistonda ta'lim tizimini boshqarishning samarali mexanizmlarini joriy etish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda, jumladan, ta'lim sifatini ta'minlashda Davlat inspeksiyasining roli kuchaytirilgan. Ta'lim muassasalarini boshqarish nazariyasi ta'lim muassasalarining menejmenti nazariyasi bilan boyitildi. Menejment nazariyasi xodimlarga nisbatan ishonch, ularning unumli mehnat qilishlari uchun sharoit yaratish hamda o'zaro hurmat bilan tavsiflanadi. Xo'sh, menejment va menejer atamalarining asl mohiyati nimani anglatadi? Biz ushbu tushunchalarning mohiyati, ta'lim muassasida davlat-jamoa boshqaruvining pedagogik-psixologik asoslarini tushunishimizda ushbu yo'nalishda tadqiqot olib borgan pedagog R.Ahliddinovning qarashlari alohida diqqatga sazovor. Menejment deganda, odatda rahbarlik lavozimiga rasman tayinlangan shaxslarning ishigina tushuniladi. Boshqarishga, shuningdek, murabbiylik ishi ham taalluqli hisoblanadi. Menejment (yoki boshqarish) mavjud minimal imkoniyatlardan maksimal

natijalarga erishish maqsadida muayyan xodim yoki guruhga ta'sir etish, ular bilan hamkorlik qilish jarayonidir. Ta'lim muassasasi menejmenti haqida so'z yuritilganda, O'zbekiston Respublikasining «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi»ning 4.6-bandida so'z yuritilayotgan jarayonning mohiyati haqida batafsil to'xtalib o'tilganligini alohida ta'kidlash zarur. Ushbu hujjatda qayd etilicha, ta'lim muassasasi menejmentida quyidagi holatlar nazarda tutiladi: - uzluksiz ta'lim tizimi va kadrlar tayyorlashning davlat va nodavlat ta'lim muassasalarini tarkibiy jihatdan o'zgartirish va ularni izchil rivojlantirish davlat yo'li bilan boshqarib borilishi; - barcha darajadagi ta'lim boshqaruv organlarining vakolat doiralari «Ta'lim to'g'risida»gi qonunga muvofiq belgilanadi; - ta'limning normativ-huquiy bazasi rivojlantiriladi; - moliya-xo'jalik faoliyatini olib borish hamda ta'lim jarayonini tashkil etishda o'quv yurtlarining huquqlari kengayadi va mustaqilligi ta'minlanadi; - ta'lim muassasalari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilangan tartibda attestatsiyadan o'tkaziladi hamda akkreditatsiyalanadi.

Xulosa

Ta'lim muassasasi menejmenti — bu nafaqat tashkilot faoliyatini boshqarish, balki kelajak avlod taqdiriga ta'sir etuvchi mas'uliyatli jarayondir. Zamonaviy rahbar ta'lim muassasasini rivojlantirish uchun strategik fikrlovchi, innovatsiyaga ochiq, jamoa bilan ishlay oladigan, ta'lim sifatiga ustuvor ahamiyat beradigan shaxs bo'lishi zarur. Ta'lim tizimida yaratilgan har bir qulay sharoit, joriy etilgan har bir yangilik va samarali boshqaruv qarori o'quvchilarning kelajakdagi muvaffaqiyati uchun mustahkam zamin yaratadi. Shu bois ta'lim menejmenti bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri bo'lib, uning samarali yo'lga qo'yilishi ta'lim tizimining raqobatbardoshligini oshiradi, jamiyatning intellektual salohiyatini mustahkamlaydi va barkamol avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.N.K. YO'LDOSHEV, G.E. ZAXIDOV "Menejment" «O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, T-2018.
- 2.Xodiyev B. Yu., Qosimova D. S." Korporativ boshqaruv" kitobi, Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, T-2015.
- 3.James A.F. Stoner, R. Freeman — "Management" (Menejment nazariyasi) yondashuvlar. Toshkent: Fan va ta'lim.
- 4.M.X. To'xtaxo'jayev. Ta'lim menejmenti. – Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
5. U. Nishonov, R. Jalolov. Ta'lim muassasalarini boshqarish asoslari. – Toshkent.
- 6.O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida" Qonuni (yangi tahriri).
- 7.A. Fayzullayev. Pedagogik menejment. – Toshkent: TDPU nashriyoti.
8. S. Yusupov. Pedagogika va ta'lim boshqaruvi.